

01

a
llegim

46-47

● Entrevista a la poeta mallorquina Antonina Canyelles ● Susan Faludi escriu un gran llibre de memòries sobre el pare

48-49

● 'La Germandat', novel·la de David Miró sobre el feminisme ● Ngugi wa Thiong'o publica 'A la Casa de l'Intèrpret'

Dibuixar la memòria

Pilarín Bayés i Roser Capdevila acaben de publicar dos llibres en què reconstrueixen les seves vides, entrelligades amb les dels familiars, de la manera amb què s'han guanyat el cor de milers de lectors: dibuixant-les. A més de la tendresa i l'enginy que caracteritzen les obres de les autores, hi trobem el retrat d'una generació que va créixer, atemorida, durant la primera postguerra, i que es resisteix a rendir-se enmig d'un present negre

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

Emociona llegir i mirar els dos llibres de records de Roser Capdevila i Pilarín Bayés. Acostant-se als 80 anys, dues de les grans representants de la il·lustració catalana de les últimes dècades han volgut mirar cap enrere i dibuixar com ha sigut el seu pas per la vida. "Soc molt feliç i no sé si les vides felices poden ser explicades –diu Bayés en una cafeteria del carrer Pau Claris que sembla haver brotat de la seva imaginació–. Aquest àlbum conté moltes històries que no fa tants anys que han passat, però expliquen un món molt diferent".

"Fent memòria sobre els meus records d'infància em vaig adonar que m'arribaven desordenats –explica Capdevila al pis de Sant Gervasi, on viu des de finals de la dècada dels 60–. El llibre ha sortit ara, però el vaig dibuixar i escriure entre el 2002 i el 2007, mentre cuidava la meva mare a la casa on havia crescut. Totes aquelles estones mortes que vaig passar al carrer Rectoria em van fer despertar les ganes de recuperar aquell món". A la coberta de *La nena que volia dibuixar* (Angle) hi surten tres dels germans Capdevila: baixen de cul les escales d'una casa que es converteix pràcticament en un personatge més del llibre. Nascuda el 1939, Roser Capdevila va ser la segona de cinc germans que van créixer a Horta. "El meu pare es deia Felip i era un home molt religiós –diu l'autora–. La litúrgia i el gregorià eren el seu full de ruta. Era comptable en una empresa, pe-

01. PILARÍN BAYÉS, A THE PUDDING BAR.
MARC ROVIRA 02, ROSER CAPDEVILA, A CASA
SEVA, PERE TORDERA

rò la seva autèntica passió era col·leccionar manuscrits. En tenia alguns de molt antics, i aquesta afició ens havia impedit menjar uns quants bistecs”. Capdevila parla amb la mateixa trapelleria innocent que va saber encomanar a *Les tres bessones*. “La mare, que es deia Carmelina, va ser la peça fonamental de la família –continua–. Mai es va queixar, i no ho entenc, perquè era una dona eixerida. Tot i que va ser una gran lectora tota la vida, va fer de mestressa de casa, mig ignorada pel pare. Em va impressionar molt quan, ara fa uns anys, vaig trobar un dietari d’ella on poc després que el pare morís deia que el trobava faltar molt. «Sé que no em deies mai res, però també sé que m’escoltaves», escrivia la mare”.

Bessones, ratolins i una bruixa

Entre anècdotes divertides, com aquella en què explica que les butaques de l’avi Magí “eren seients intocables” o el dia en què guanya un concurs de Sarrià amb una disfressa precària “made in Horta”, n’hi ha també de nostàlgiques, com quan parla del armari on guardaven “dos jaqués, dos barrets de copa i dos parells de guants”, de quan “els pares eren rics”. Felip Capdevila va perdre dos germans durant la Guerra Civil: un d’ells era el seu bessó. Aquest antecedent va permetre que, molts anys després, la il·lustradora tingués trigèmies. “Vaig tenir un embaràs difícilíssim. A l’hospital m’hi vaig estar vint dies!”, exclama ara, a prop d’una foto on surten l’Helena, l’Anna i la Teresa, tres noms molt coneguts pels nens i ne-

nes de les dècades dels 80 i dels 90, quan els llibres van aconseguir una popularitat enorme, i una mica més endavant gràcies a una sèrie de dibuixos animats que s’ha pogut veure a 158 països. A *La nena que volia dibuixar* apareix una mestra “molt dolenta” que va inspirar Capdevila per crear la Bruixa Avorrada: “Dos cops a l’any l’anàvem a visitar i tenien un retrat del seu pare, don Gerardo, penjat al menjador: quan va morir li van afaitar el bigoti i el tenien enganxat al quadre”. També hi apareixen els entremaliats ratolins dels llibres, que s’amaguen pels racons de la casa d’Horta. “La mare tenia una feinada immensa col·locant rateres per caçar-los –diu–. Als llibres, els ratolins només són un element de distracció i entreteniment. Però els vaig acabar batejant i tot: es diuen Raimon, Francesc i Toni”.

De la guerra fins al present

Al final de *La meva vida* (Bridge), de Pilarín Bayés, hi trobem un arbre genealògic que es remunta fins a mitjans del segle XIX, la generació dels seus besavis. L’àlbum, en blanc i negre –trencant amb els habituals dibuixos plens de color de l’autora– arrenca amb un episodi de les guerres carlines. “El general Weyler feia pipí al carrer –diu Bayés–. Un dels meus avis n’havia vist fer i va decidir que no li faria costat”. Abans de viatjar a les Filipines i Cuba –on tristament va ser un dels pioners a crear camps de concentració– Weyler va combatre els carlins entre el 1872 i el 1876. “Fa poc explicava aquesta història a Ripoll i hi havia gent que també recordava, a través dels seus avantpassats,

LA MEVA VIDA
PILARÍN BAYÉS
BRIDGE
144 PÀG. / 24 €

LA NENA QUE VOLIA DIBUIXAR
ROSER CAPDEVILA
ANGLE EDITORIAL
120 PÀG. / 19,50 €

que el general feia pipí per tot arreu. Queda clar que aquest Weyler tenia una incontinença ben desagra-dable”. També recorda que un dels seus besavis va ser Joaquim Vayreda: “A més de ser un dels millors paisatgistes era un gran patriota. Va assistir a les Bases de Manresa, i creia que la regeneració de la societat no vindria a partir de la gent rica, sinó dels treballadors”.

Després d’aquesta breu introducció, Bayés se situa als anys de la Guerra Civil. “El pare era metge i tenia molta feina, però recordo que ens havia parlat de la guerra. A casa del meu marit mai no en deien res –diu fent memòria–. Una de les històries que explicaven de l’avi durant la guerra era que quan els «senyors de la Renfe» comunistes havien volgut cremar la catedral, ell els havia recomanat que no ho fessin perquè podien imitar la Unió Soviètica, que havien convertit les esglésies en museus antireligiosos. Es veu que li van contestar: «Doctor Bayés, que se le ve el plumero!» Acostumats als centenars de llibres per a nens i nenes que Bayés, nascuda a Vic el 1941, ha il·lustrat –la xifra s’acosta als 950–, sorprèn que entre les anècdotes que mereixen més pàgines de *La meva vida* hi ha la de la Gitana i les seves noies. “La Gitana era veïna d’uns cosins nostres. Des del pati de casa sentíem que quan feien comitats de solter les noies cantaven totes juntes: «Pobre Pepet, ja t’han fotut!»” Bayés recorda que les prostitutes de Vic “no anaven gens arreglades”. “De ca la Gitana n’hi deien el sindicat dels pagesos –recorda–. Era sòrdid i trist. Nosaltres pensà-

vem que com que tothom malparlava d’aquella casa era perquè a dins només hi havia comunistes, i a vegades els cridàvem coses des del carrer, però elles no deien res perquè tenien molt interioritzada la seva posició marginal”. Un dia que la petita Pilarín va veure que un guàrdia civil entrava al portal de la Gitana va córrer a explicar-ho a la mare: “Pensava que era un espia! Sort que la mare sabia què hi anava a fer”.

A més de parlar dels quatre fills i de viatges a Egipte, el Perú i Roma, on va participar en una cerimònia de canonització amb el Papa Joan Pau II, Pilarín Bayés també menciona la difícil supervivència catalana durant bona part del segle XX. “Durant molts anys he estat catalanista no independentista, i si vaig canviar va ser per pur drama –reconeix–. A dins d’Espanya no hi tenim lloc”. Bayés porta el llaç groc en solidaritat amb els presos polítics, als quals des d’ahir s’han afegit Jordi Turull, Josep Rull, Carme Forcadell, Raül Romeva i Dolors Bassa. Roser Capdevila tampoc pot oblidar el present. “Trobo la presó tan injusta... –admet–. Tot el que està passant aquests últims mesos és una llosa que ens ha caigut a sobre i de la qual no trobem la manera de desfer-nos. Aquest govern de Madrid s’equivoca”. Capdevila va anar a votar el dia 1 d’octubre a l’Escola Projecte de Sant Gervasi. “Quan va arribar la policia, els vells estàvem tots espantats –recorda–. Si haguessin obert la porta haurien entrat sense cap problema: no estava bloquejada. Però van preferir esmicolar el vidre a cops de mall”.